

מעולפת ספירים

במשנתו של הבעש"ט הק'

תורה לשמה

מצוות תלמוד תורה מתחלקת היא, כידוע, לשלושה חלקים¹: עצם העיסוק בתורה², ידיעת התורה³, ולימודה באופן המאפשר את קיום ההלכה⁴.

אחד המרכיבים את הלימוד האיכותי והרצוי, הינו כידוע, הלימוד והעיסוק בתורה בצירוף כוונת 'לשמה'⁵.

דבר זה למדוהו רבתינו⁶ מן הפסוק⁷ "לאהבה את ה' אלהיך לשמוע בקולו ולדבקה בו", וכך דרשו: "שלא יאמר אדם, אקרא שיקראוני חכם, אשנה שיקראוני רבי, שאנן שאהיה זקן ואשב ישיבה, אלא למד מאהבה וסוף הכבוד לבא".

וכך אומר שם רבי אליעזר בנו של רבי צדוק: "עשה דברים לשם פעלם, דבר בהם לשמם, אל תעשם עטרה להתגדל בהם, ואל תעשם קורדום להיות עודר בו, וקל וחומר: ומה בלשצר שלא נשתמש אלא בכלי קדש שנעשו כלי חול - נעקר מן העולם, המשתמש בכתרה של תורה - על אחת כמה וכמה".

דעות הראשונים

בהשקפה ראשונה נראה, כי משמעות הביטוי 'תורה לשמה' היא לימוד תורה לשם הגמטרת שעבורם ניתנה התורה, מבלי לחשוב על השכר שייתן על כך בעתיד, וכל שכן לא על מנת להתכונן למטרות החיצוניות כגון כבוד או ממון⁸.

צ"ל שפעם אחת אמר כ"ק מרן החידושי הר"ם בזה"ל: באם אדם לומד התורה הקי בקדושה וטהרה עם כל הכוונות הטובות לשם השי"ת, זהו הכל עוד בגדר תורה שלא לשמה, ומהו תורה לשמה - בזה אין לו שום ידיעה.

וכתב הגה"ק בעל התניא (סאמרי אדה"ז הקפים עם תקיע) כי "**נודאי יש כמה בחינות לשמה ולשם אלהיך**".

⁶ נדרים סב ע"א.

⁷ דברים ל, כ.

⁸ וראה דברים נוראים שכתב בספרה"ק יסוד העבודה (חלק ב פרק א) וז"ל: והלא דבר זה מפורסם בלא שיעור ממה שאנו רואים כמה וכמה אנשים ולאלפים מה שהם לומדים שלא לשמה ורוצים להתכבד ולהתפרסם מזה בשמותם כשביל הכבוד וגם לייבוי הפרנסה שלהם והם בעוה"ר מצוי בין אלו שבמונינו והם ג"כ מאלו שמחברים ספרים לשם כך ומבלים כל ימיהם בתורה שלא לשמה. והרי אלו מאמרי חז"ל שהבאנו והרא"י ג"כ ממה שאנו רואין בעינינו לשני עדים הם בדבר שאין זה בהחלט אשר מתוך שללי"ש יבוא לשמה. אבל שזה אינו כ"א ע"ד הכנה לבד שיוכל זה להיות ע"י העצות שכתבנו לעיל. וכמו שהיה מכריז רבא תכלית של תורה תשובה ועוד מעש"ט וע"ז נכון שיזכה לבוא לשמה. ובא וראה והתבונן מדברי אחר מה שפירש במאמ"כ טוב אחרית דבר והביאו בירושלמי ומפני שרבוה"ק הם הסכימו בזה לדבריו. והרי מה שמחשבת אביו בענין שנתנו לתלמוד תורה שלא לשמה גרם לבנו מה שמוה יצא לתרבות רעה. ואם לא מי שהוא נתן לבלו מעצמו לבקש מוסר ויראה נפשיו וכבר

¹ ראה בספר: 'הורא דאורייתא'.

וידוע בשם הגר"א שהתורה נחלקת לשלושה חלקים: מעשה דיבור ומחשבה: מעשה הוא מצוות עשה. מחשבה היא מצוות לא תעשה. והדיבור הוא התורה. כלומר, לימוד התורה אינו רק היכי תימצוי לדעת המצוות, אלא מערכת בפני עצמה.

במהות מצוות תלמוד תורה ייסדו האחרונים (שרעי הרב הל תלמוד תורה ג קנטרס אחרון א, אור ישראל כז) שיש שתי מצוות: לימוד התורה, וידיעת התורה. ובספר 'שרעי תלמוד' (תורה א-ב) דן בזה האם כוונתם בזה שאלו שתי מצוות ממש, או שהם שני פרטים באותה מצוה.

² וכדאיתא במנחות (טז ע"ב): שאל בן דמה בן אחותו של ר' ישמעאל את ר' ישמעאל: כגון אני שלמדתי כל התורה כולה, מהו ללמוד חכמת יוניתי? קרא עליו המקרא זה: לא ימוש ספר התורה הזה מפניך והגית בו יומם ולילה, צא ודוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה ולמוד בה חכמת יוניתי, ע"כ. וראה עוד בהמשך הסוגיה שם.

³ כדאיתא במס' קדושין (דף ל ע"א): "ושנתם" - שיהו דברי תורה מיוחדים בפין, שאם ישאל לך אדם דבר אל תנגמם ותאמר לו, אלא אמור לו מיד, שנאמר: אמור לחכמה אחתי את וגו', ואומר: קשרם על אצבעותיך כתנם על לוח לבך, ואומר: כחצים ביד גבור כן בני הנעורים, ואומר: חצי גבור שנונים, ואומר: חצין שנונים עמים תחתין יפלן, ואומר: אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו ממה לא יבושו כי ידברו את אויביהם בשער.

⁴ 'תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה' (קידושין דף מ"ד ע"ב).

⁵ מובא בספר 'ויצו יוסף' (אות ח) מה שסיפר הג"ר בן ציון אוסטרובר

דבברי גדולי רבותינו הראשונים כמלאכים מצאנו שלושה שיטות עיקריות בהגדרת הביטוי 'תורה לשמה':

א. השיטה הראשונה היא שיטתם של רש"י⁹ ותוספות¹⁰, אשר לפיהם משמעות הביטוי 'תורה לשמה' היא לימוד תורה על מנת לקיים את מצוותיה וכל הכתוב בה¹¹.

ב. השיטה התיכונה היא שיטת הרמב"ם¹² והמאירי¹³, ומוזכרת כבר בספר¹⁴ ובגמרא¹⁵. לפי דעתם משמעותה של 'תורה לשמה' באה על לימוד הבא מתוך תחושת אהבה להשי"ת, שאינו מונע כלל על ידי תועלת עצמית או רווח אישי, לא בעוה"ז ולא בעוה"ב.

ג. השיטה השלישית היא דעת רבינו הרא"ש¹⁶, והיא, כי לימוד 'לשמה' מתבטא כיוונת האדם בלימודו 'לידע ולהבין ולהוסיף לקח ולפלוץ'.

הפירוש המובא בזוהר הקדוש ובכתבי האריז"ל

בתיקוני הזוהר הקדוש מובא פירוש נוסף לתורה לשמה, והוא כי על האדם ללמוד על מנת לתקן ולהעלות את

השכינה הקדושה מבור שבייה - 'לשם' השכינה המכונה ה' התאה, שתוכל לשוב ולהתייחד עם בעלה - הקב"ה.

פירוש זה הורחב בכתבי האריז"ל¹⁷, ושם נאמר, כי האדם בעת עסקו בלימוד התורה הקדושה, מוטל עליו לכוון כי הוא לוקח את התורה שהיא בבחינת 'חכמה' שבמידות ז"א הנקראת 'יסוד אבא', וממשיך אותה לאות ה' אחרונה שבשם הו"ה המבטאת את ספירת המלכות - לבחינת 'לאה' המייצגת את פנימיותה של המלכות¹⁸.

דעת רבי חיים מוואלוז'ין זצ"ל

מעבר - או בנוסף - לדעות הקודמות, נוספו שתי דעות נוספות, והן: רבי חיים מוואלוז'ין, ורבינו בעל ה'חתם סופר'.

רבי חיים מוואלוז'ין, תלמידו של הגאון מוולנא, בספרו 'נפש החיים', מאריך לבאר כי 'תורה לשמה' אין פירושה לימוד למען השגת הדביקות בהשי"ת כפי שחושבים ההמון, אלא פירושה לימוד לשם התורה עצמה, כלומר, להיות דבוק

אחז"ל עדי" במו"ק (דף יז) אם הרב דומה למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיה ואם לאו לאו ה' דברינו בזה.

⁹ ברכות יז ע"א. פסחים נ ע"ב.

¹⁰ פסחים נ ע"ב, בד"ה וכן, וסוטה כב ע"ב בד"ה לעולם (וראה בתוס' הראשית בברכות ובפסחים שם. דמשמע שגם סדר כן).

¹¹ וכ"כ בארת הרמב"ן בזה"ל: "וכאשר תקום מן הספר תחפש באשר למדת וכו' אשר תוכל לקיימו". וכן מפורש בש"ל"ה (מס' מבושט, ד"ה בחרך אתה וראה בהקדמת ש"ת משנת יוסף אות ב שצ"ן לרבי הרמב"ם הל' ת"ת פ"א הל' ויג' הל' ג; ספר החינוך מצוה תטו, חולת אבות לר"י אברבנאל ספר חסידים סי' יז, תתקנן תתולקן, מדבר קדמות להחידא, ערך לשמה, ומרש"א נדחים סב ע"א, שמדברי הל"ם משמע עיקר לימוד התורה לשמה הוא כדי לדעת כיצד לקיים המצוות, וכ"כ רבי חיים פלאגי בספרו "זכירה לחי"ס" (הרב מדוד). וכן כתב בספרה"ק ראשית חכמה בהקדמה, וכ"כ בספר **חסידים** (סימן תתקפ"ד): **אם חושב אדם ללמוד תורה לשמה, יציב, יחשוב בבלו כל מה שאלמוד אקיים.** וכ"כ הכסף משנה (הל' תלמוד תורה פ"ג הל' ב' ד"ה ופירושו) עי"ש.

וכ"כ במדרש שמואל (אבות פ"ב מ"ב, ב"ה וכל תורה שאין עמה מלאכה).

וראה מש"כ בסוף הספרה"ק **אמרי פנחס** (שער ה' עניני לימוד התורה נגלה ונסתר אות ד); שמע בשם ר' נחום והיה תיבב אצלו הדבר מאד, **מהו תורה לשמה ר"ל כדי לקיימה.** כמו ששמעו, תורה שהוא מורה דרך (תכס הרוזים).

וראה עוד מה שהובא בספר **שיח שרפי קודש** (תורה אות לח) בשם **הרה"ק מאקאש זצ"ל** ע"ה זאת נקרא תורה לשמה, ואמר כך בלשונו הטהור **כי על מה נקרא שמה תורה מחמת שלימותה את האדם ומדריכו לדרך הישר,** כמו שאמרנו אח"ל (וישלימי חגיגה א ג) המאור שבה מחזורו למוטב. וא"כ כשאדם לומד התורה על דעת כן שרצונו בשעת הלימוד תורה כדי לשמור ולעשות את המצוות שבה וידירכו בדרך האמת **זאת נקרא תורה לשמה,** כשמה כן הוא.

¹² הלכות תשובה פרק י הלכות א-ג, וע"ה הל' תלמוד תורה פרק ג' הלכה

¹³ (וראה עוד בפי המשינות לרמב"ם סנהדרין פ"י מ"א).

¹³ בבית הבחירה פסחים נ ע"ב

¹⁴ פרשת עקב פיסקא מח.

¹⁵ נדרים סב ע"א, וראה עבודה זרה יט ע"א וברש"י שם.

¹⁶ פירוש הרא"ש נדרים דף סב ע"א.

¹⁷ וכך איתא **בשער המצות** (פרשת ואתחנן): ענין מ"ש רז"ל ר"מ אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה כי ביאורו הוא זה **כי לשמה ר"ל לשם ה' ר"ל שישמך התורה לאות ה' וה' וזו היא בלאה והתורה היא יסוד אבא שבתוך ז"א.** והנה מן החזה ולמטה יש שני פרצופים, של יעקב פרצוף אחד בפנים דז"א והוא לוקח האורות יסוד דאבא. והשנית הוא רחל באחוריים דז"א ולוקח האורות יסוד דאימא. אבל מן החזה ולמעלה אין שם אלא בחינת לאה באחורי ז"א לסיבת היות המקום מכוסה בשני סיויים שהוא אורות אבא המכוסים תוך יסוד דאבא ותוך יסוד דאימא כנודע כי לכן לא יצא בחינת יעקב מן החזה ולמעלה ואמנם כל האורות דארו"א יוצאות אל לאה. וזאת היא כונת עסק התורה לשמה שכיכון להמשיך אורות יסוד אבא הנקרא תורה אל לאה העליונה הנקראת אות ה' וע"כ מן מתמתקין הדינין הקשים אשר בה כנודע כי לאה נקראת דינא קשיא ולכן שכרו גדול כנזכר במשנה הנזכרת. ונמצא כי כל הכונות צריכות להיות ע"י אות ה' כמו שיתבאר **והו לשמה לשם ה'.** והענין הוא כי הנה לאה היא מכוונת ממש כנגד היסוד דאבא במקום שהוא מכוסה שהוא עד החזה ואנו צריכין להמשיך אורות היסוד הנזכר בכל פרצוף לאה והנה הוא נחלק לג' בחינות והם ג' א שבה וג' אמצעיות וג' אחרונות ואינן האורות שוות.

¹⁸ וכפי שתירגם אונקלוס על "עניני לאה רכות" (בראשית ט כז), שבא לרמוז על עולמה הפנימי הנאה.

בתורה המגלמת את הרצון האלוקי בעולם, והדביקות תגיע ממילא כתוצאה מהכרת האדם את כל הוראות התורה היטב.

עוד הוא מסביר בספרו¹⁹ כי בלימוד התורה יש חשיבות להבין את הדברים, ואין צורך ללמוד אותם בהתפעלות או דביקות רגשית²⁰. התורה היא הדיבור האלוקי, ואור כל העולמים, חיות וקיום ושורש של הכול, והעולם נברא בשביל התורה שהייתה התוכנית האדריכלית שלו. אשר על כן כל לימוד תורה כשלעצמו, גם בלא כוונות דביקות רגשית, דבוק הוא בדבור האלוקי שברא את כל העולמות וייסד ארץ והוא נעשה שותף במעשה בראשית.

שורש התורה - מסביר רבי חיים - הוא בעליון שבעולמות המטפיזיים, והיא הראשית שהיא למעלה אפילו מעולם האצילות - 'ישראל שעלו במחשבה ותחילה'²¹. ולכן כל

הלומד תורה מוסיף חיוניות אלוקית, אור ושפע אצילי בכל העולמות כולם, שמאירים ושמהים בהתגלות הזו, עד שאותה חיות מגיעה אליו לטהר, לקדשו ולהשלימו ולהעבירו מהנהגה טבעית להנהגה ניסית.

דעת מרן ה'חתם סופר'

דעת מרן ה'חתם סופר' היא²², כי 'תורה לשמה' הכוונה היא ללמוד על מנת להוציא את התורה מן הכוח אל הפועל - מן ההעלם את הגילוי, שהרי קודם שהאדם פונה ללומדה אין היא אלא חכמה נעלמת כך שאין היא באה לידי גילוי, והאדם על ידי ההיסוק בה וביאורו אותה היטב, מביאה לידי גילוי.

כביאור לדברי מרן ה'חתם סופר' ראוי לציין לדבריו הקדושים של הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זי"ע בספרו הקדוש

לפי זה הלומד תורה לשמה יושב ומעיין בה להביאו אל אמיתתו ומתייב ומפרק הכל לאהבת התורה לברר על-ידי-זה אמיתת ההלכה, אף סברא הנידחת באותו הפלפול יש בו אור ה', כמו הקושיות שהוקבעו בש"ס ונתרצו שמכל-מקום יש בה קדושה... העיון בתורה לבררה וללכנה ולבקררה הוא מצוה בעצמותה, ובוזה טוב תורה מכל שאר חכמות כי שם אין הכוונה אלא אל האמת. כגון ראובן מוטיב ושמעון מפרק דוחה סברתו ואז לריק יגע ראובן, אבל בתורה גם על זה הכוונה.

ובחיידושי **חתם סופר** (פסחים ר"ג ע"ב, ב"ה י"ב בצל התכחח בצל הכסף) כתב **שעיני העוסק לשמה שמכוין לכונן מתשבותיו וליישר דעותיו לה**.

וראה מש"כ ב**שו"ת ציץ אליעזר** חלק י"ב (סימן צ"ג) שכתב לבאר הכוונה של כל השונה הלכות בכל יום, על פי מש"כ בחידושי **חתם סופר** עה"ת (פר"י בחקותי) שכותב להשיג על דברי **החובת הלבבות** בהקדמה שכתב: והזהיר מהיות כל עסקנו בדיעות הידניים הנכריים ושאלות הזרות, כגון דיני גיטין וכדומה, **אלא יהיה כל עסקנו בעיוניות**, ולכשיבוא שאלה כזו לדינינו נעניין בה.

ומשיג עליו **חתם סופר** וכותב: במחילה מכבוד החסיד ההוא, לא זה הדרך סלולה אשר חפץ ה' ואשר כנשנו רבותינו ז"ל וקבעו בש"ס כמה מקרים שאינם מצויים כגון - גופו תיש ופניו אדם מהו (דהה כג), וכחאי גוונג מצונו הרבה שקלא וטריה בש"ס, כי ידעו חז"ל שידעת דברים אלו זהו האויש האמיתי, וזה הוא המביא לאדם להבה כיראת ה' כל היום, ודביקות בשמו הגדול, כי אם יעסק בתורה בעניינים כאלו, ממילא ידובק בה' יתברך, כי הדבק בתורתו דבק בו יתברך, ויהיו הידניים חביבים עליו באופן שריצה להכין לו אם אולי יזמן כזה מה יעשה, ולא שיהיה צריך לעיין עליו בשעת מעשה. ע"כ.

ולפי זה יש לפרש, זהו הכוונה של כל השונה הלכות בכל יום, והיינו שיונה הלכות בכל יום דווקא, ואיננו מחכה למתי שיזדמן לו דבר זה למעשה ואז יעיין בזה, אדם כזה זוכה להידבק בו יתברך. ומכיון שזוכה למדרגה כזאת, ממילא מובטח הוא כבר שהוא בן עולם הבא, מכיון שהוא דבוק בה', ולא יבוש ולא יכלם לא בעולם הזה ולא בעולם הבא.

¹⁹ שם פרק י"א.

²⁰ כמש"כ ב**רוח חיים** (פ"ח): בעשיית המצוות צריך להיות בדבקות גדול מאד, בלימוד צריך שלא רק לזכירת לומד כי אם צריך להעמיק ולעיין בגשמיות הדברים כגון בדיני נזיקין.

²¹ בראשית רבה א ד.

²² דעה זו של החת"ס מובאת בספר אוסרי לגפן (חלק ט עמ צ"ח) תורה לשמה לשבעות ולפני בהנחתה) ע"י"ש.

ובחיידושי **חתם סופר** (נדרים פ"א) כתב, פירוש תורה לשמה, ולא אמרו לשם שמים, שאם אין כוונתו בלימוד אלא שידע ההלכה לקיים המצוות, אין זה עדיף מקיום המצוה עצמה, דבעינא דלא עסיק בה לא מגנא ולא מצלא. אך העיקר במצות עסק התורה הוא מצוה בכני עצמה, להגות בתורה יומם ולילה ולעמול בתורה תמיד בעומק העיון, ולא לבד לקיים המצוה בשעה שצריך לעשותה, אלא דרוש וקבל שכה. שבתורה עצמה יש נחת רוח להש"ת וזהו עוסק לשמה של התורה, ולא לכוונה אחרת, והיא המגינה ומצילה. וכן כתב עוד בספרו תורת משה (בפר צ) ב"ה זאת התורה לעולה ולמנחה, ובחיידושי חתם סופר (פסחים ג"ג) ב"ה כי בצל החכמה בצל הכסף, כתב, שעיני העוסק לשמה שמכוין לכונן מחשבותיו וליישר דעותיו להש"ת. ע"ש.

וראה עוד מש"כ **החת"ס** (תורת משה בחקותי דף ס"ה ד"ה וק): דרשות חתם סופר חלק ג דף י"א ע"ה וביסוים למסכת חולין) וח"ל"ק: אמרו חז"ל כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, פירוש העוסקים לשמה בעיון ומפלפלי בהלכה ולסוף נדחו דבריהם. מכל-מקום הקב"ה כותבם לזכרון למען לא יהיה יגיעתם לריק, כמ"ש 'אז נדברו ריאה ה' איש אל רעהו ויקשה ה' וישמע ויתבן ספר זכרון לפניו, וקאי על עוסקים בתורה כמו שאמרו חז"ל (אבות פ"ג) שאפילו אותו שטעה יזכרו דבריו בספר החיים למעלה, והיינו זוכה לדברים הרבה שאפילו הדברים שאינם צודקים זוכה בהם.

'נועם אלימלך'²³, המבאר כי בתורה קיימים שלושה רבדים הנקראים בלשוננו: 'בית', 'מועד', ו'אוהל'.

'בית' מתאר את החכמה האלוקית הגנוזה בתורה כפי שהיא במקורה ללא התלבשות בכלים, מכיון ששם היא קיימת ללא שום שינויים כב'בית' קבוע, 'מועד' מבטא את התורה כפי שהיא קיימת בעולמות העליונים שבהם היא כבר קצת מוגדרת בבחינת זמן ו'מועד', ו'אוהל' מייצג את התורה כפי שהיא מתגלה כאן בעולמנו החומרי והגשמי שאינו קיים לנצח אלא הוא עראי כ'אוהל'.

ומבאר עוד בספה"ק 'נועם אלימלך'²⁴, כי התורה בטרם שהאדם למד אותה הרי אינה אלא חכמה אינסופית אלוקית שאינה מוגדרת, וכיון שכך אין בה שום תועלת ומעלה, אולם כאשר בא האדם ובאמצעות מוחו האנושי המוגבל הוא מביין אותה על ידי מתן הגדרות והשוואות, הרי הוא מוציא את מציאותה האינסופית מן הכוח האנרגי שאינו

מוגבל אל הפועל הפיזי, כך שבעצם ניתן לומר שהוא יוצר אותה.

אלא שבכך עדיין לא די, אלא לאחר שהאדם הבין את התורה באמצעות מוחו האנושי עליו להכיר בתודעתו כי התורה עצמה כפי שהיא בשרשה העליון הרי הוא אינסופית, וכל אותם ההגדרות שהעניק לה אינם אלא על מנת שיוכל הוא להכיל אותה למרות הגבלותיו, אך היא עצמה בוודאי שהיא גבוהה ונעלמת מעיני כל חי, ואין באפשרותו של קרוין מחומר להשיג אותה כלל, וכמארם הבעש"ט הידוע על הפסוק "תורת הוי"ה תמימה"²⁵.

לאחר הבנה זו, ייחד האדם את התורה כפי שהיא כאן בעולם יחד עם שורשה העליוני²⁶, וכפי רצונו ותשוקתו של הבורא להתייחד עם העולמות העליונים - "דרצון ותשוקת הבורא ברוך הוא שיתייחד בעולמות על ידי התערותא דלתתא כשישראל עושין רצונו יתברך על ידי זה הם ממשיכים את

לשם.

²⁴ וז"ל (פרשת בא): ולי נראה כי השם יתברך ברוך הוא ותורתו הקדושה נקראו אור אין סוף וזה שאמר הכתוב וירא אלקים את האור כי טוב פירוש האור הוא נקרא התורה הקדושה וכשלומד אדם את התורה לשמה נקרא אור כי טוב מה שאין לו אם לומדה שלא לשמה חלילה וזה פירוש וירא אלקים כי פירוש הקדוש ברוך הוא הוא משגיח על התורה וזאת שאדם לומד לשמה ולא כשלומד שלא לשמה כי הבורא ברוך הוא אינו כבשר ודם שאף שהדבר הוא לפניו ואינו נסתר מנגד עיניו יכול הוא שלא לראות אותו הדבר וזה הפירוש יוצר אור כי התורה הקדושה הוא אור ממש אין סוף בלי צורה וכשאדם לומד התורה ומלכש עצמו בהאור אין סוף אזי לפי מדרגתו של הצדיק הוא יש לו צורה לאור הזה לפי מדרגתו של הצדיק הוא המלכש בו וזהו יוצר אור כי קודם בריאת עולם היה האור התורה התפשטות בלי צורה אבל אחר בריאת עולם כשאדם לומד את התורה ומלכש עצמו בהאור אזי האור הוא יש לו צורה ככל"ו זהו יוצר לשון צורה כי הצדיק עושה לו צורה.

²⁵ כמו שהביא בספה"ק **מאור עינים** (פרק תולדות) בזה"ל: מאמר הבעל שם טוב, כי אור הגנוז עדיין הוא מים, שלא הגיע לו שום אדם, כי אם מעט מזעיר כמו שנאמר (תהלים י"ט ה) תורת ה' תמימה פירוש בחינת התורה שנקראת על שם ה' יתברך ולא על שם משה, תמימה, שעדיין לא דרכו בה רבים, ולא באו לזו המדרגה וכו'.

²⁶ כמ"ש בספה"ק **מאור עינים** (בראשית): הכלל הוא שכ"ב אותיות התורה התנונה לנו הם נובעים מן כ"ב אותיות התורה העליונה הוא סוד התורה וכשהאדם לומד לשמה דהיינו לשם התורה לייחד שני תורות הוא הוא מייחד שמים וארץ והוא קודש ברוך הוא ושכינתיה וידוע שאור התורה המחזיר את האדם למוטב הוא על דרך זה וזהו יגעת ומצאת תמינה ולא אמרו יגעת ולמדת כי הוא קאי על אור הגנוז בגוויה וזהו יגעת ומצאת את האור הגנוז שהעלימו השם שאינו נגלה כי אם אחר היגיעה בתורת ה' שהוא אחר שעמל בה נקראת תורתו.

²³ וז"ל (פרשת חוקת): או יאמר זאת תקת התורה בצירוף הפסוקים זאת התורה אדם כי ימות באהל וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל דהנה השם יתברך ברוך הוא הוא למעלה מן הזמן והעולמות אשר ברא הנמצאים מאתו יתברך הם נקראים מועדים לשון זמן דכל דבר נברא יש לו זמן והוא להקריב לי במועדו רוצה לומר דרצון ותשוקת הבורא ברוך הוא שיתייחד בעולמות על ידי התערותא דלתתא כשישראל עושין רצונו יתברך על ידי זה הם ממשיכים את הבורא ברוך הוא לעולמות.

וזהו להקריב לי במועדו. רוצה לומר להקריב אותי אל העולמות שנקראים מועדים על ידי מעשיהם הטובים. ועל ידי עוסקים בתורה לשמה לתענוג הבורא ברוך הוא כדי להעלותה עד מקום שורשה שם נקראת התורה בית הדעיקר התורה היא משם והשם יתברך ברוב רחמי וחסדיו נתן לנו את תורתו כדי שעל ידי התורה נהיה יכולים לעורר את הבורא ברוך הוא בחדוה וחסדו רבה להשפיע עליו כל טוב וכאן נקראת התורה שם אהל שהוא לחסות בצל כנפים כאלה.

וזהו וידבר ה' אל משה מאהל מועד לאמר. רוצה לומר שהשם יתברך ברוך הוא למד משה רבינו עליו השלום איך יהא התעסקו ולימודו בהתורה הקדושה דהיינו מעולם התחתון עד העולמות לעולמות עליונים לשרשה. והיינו מאהל מועד לאמר פירוש שתאמר את התורה מאהל היינו מעולם הזה עד העולמות עליונים הנקראים מועד ששם הוא מקום שורשה של תורה וזהו וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל רוצה לומר משה רבינו עליו השלום למד לפני בני ישראל גם כן סדר הלימוד כך כמו שמסר לו השם יתברך וזהו דאמרינו בגמרא אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו דלכארה הוא דבר רחוק שאיך הכח ביד האדם להעלות התורה עד מקום שורשה אך מחמת שאדם נחצב מתחת כסא הכבוד ממקום שורש התורה וזכה הוא יכול להעלות עצמו עם התורה לשרשה והיינו אשרי מי שבא כי למשל האדם שלוח מחבירו מעות ובהחזירו לו הוא נושא מעותיו צורות בידו בשמחה להשיבו את מעותיו כמו כן התורה שנחקה עמו בהחצונו מתחת כסא הכבוד הוא מביאה בידו

דעת גדולי החסידות

ספרי החסידות, כידוע, הרחיבו לדבר אודות השגת הדיקות שעל ידי לימוד התורה²⁸, וכי לימוד למטרה נעלית זו נקראת 'תורה לשמה'²⁹.

האדם הרי נמצא בתוך גוף גשמי וחומרי, מאידך, הקב"ה הוא אין-סוף מופשט בתכלית הפשיטות, וא"כ האיך יוכל

דעות שונות

האמת היא כי מלבד השיטות הקודמות ישנם דעות נוספות בהגדרת ה'לשמה' שבלימוד התורה, כמו: להורות הלכה לרבים²⁸, בעבור שמה הגדול וכבוד גדלה²⁹, התענוג שבלימוד לשם מצווה³⁰, ועוד, ואכמ"ל.

²⁷ לשון הגוים אלימלך בפר' חוקת פסוק.

²⁸ כמש"כ בספר **דברי מנחם** על אר"ח (סיפון מ"א גרונת הטור אות ג) שכתב שהעוסק בתורה לשמה היינו לשמה של תורה, כלומר **לשם הוראה, להורות את חקי האלקים**, וכמו שכתב בספר **כלי יקר** (וישע"א) על הפסוק לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך, שלשון תורה הוא לשון הוראה, **שלא יאמר אדם אהנה בתורה ודי לי בכך, אלא צריך ללמוד על מנת להורות הלכה למעשה**. והנה שמבצרים אשר קדשו במצותיו וצונו על דברי תורה, דהיינו **להורות הלכה למעשה לרבים** וכו', והביאו בשר"ת אמר שמואל הל"ק אורח חיים סוף סיפון ד' (קלסו, עיי"ש).

²⁹ כמש"כ **בתפארת ישראל** על מסכת אבות (פרק ו' משנה א): כל העוסק בתורה לשמה - לא לבעבור יראת העונש, מדידע כי זה צוה לעוסק בה, **רק בעבור שמה הגדול, שנתברר לו כבוד גדלה, כי היא תכלית כל אדם ותכלית כל הבריאה כולה**.

³⁰ כ"כ **הנה"ך רבי אברהם מונטשוטוב ז"ל**, בעל **אבני נזר**, בהקדמת ספרו **אגלי טל** (מובא בספר **ליקוטי יוסף סיפון מזו אות ב**) וז"ל: הנה שמעתי קצת בני אדם טועים מדרך השכל בענין לימוד תורה, ואומרים כי הלומד ש"ס ופוסקים ומחדש חייושים ושמת ומתענג בלימודו, אין זה לימוד תורה לשמה כל כך, כמו שאם היה לומד בפשטות שאין לו מה ללימוד שום תענוג, והוא רק לשם מצוה, אבל המתענג מלימודו הרי מתעבר בלימודו גם הנאת עצמו. **ובאמת שהוה טעות גמורה, ואדרבה זה עיקר מצות לימוד תורה להיות שש ושמת ומתענג בלימודו, שאז דברי תורה נכלעים בדמו, ונעשה דבוק בתורה הקדושה**, וכך אנו אומרים בברכת קריאת שמע של ערבית, ונשמה ונעלוז בדברי תלמוד תורתך ומצותיך וחוקותיך לעולם ועד. ולכן הלומד לשם מצוה ומתענג בלימודו, הרי זה לימוד לשמה, וכולו קודש, כי גם התענוג מצוה (וראה בספר **עט המזיק ענין נא**).

³¹ וראה מש"כ בספר **עלי שור** (רא"ע ענין ש"ח) וז"ל: בעומקה של קרבת אלוקים מתעוררת הרגשה דקה ונעלה: אני זכיתי לעמוד לפני בורא כל העולמות, ומעתה אדע כי לא לעצמי אני חי, כי אם בי ובחיי צריך להתגלות כבוד בוראי, ובשילב לא אני חי! **מי שהרגיש פעם הרגשה זאת, עמד על הכור הגדול של ה'לשמה'**.

³² כדאיתא בספ"ק **נועם אלימלך** (ליקוטי שושנה) בהא לישנא: והוה שמע בני מוסר אפרך רמו בזה העסק בתורה לשמה שאמר הוא הדרך ללמדה לשמה ומפשט שיהא התורה כשתלמוד תורה למוסר לך **שתיסיר ותוכיח אותך שתלמוד לשמה ובדביקות** ועל ידי זה הוא נקרא בן לאב הוא ובורא ברוך הוא.

ועי' עוד מה דאיתא בספ"ק **מאור עינים** (פרשת יתרו) בזה"ל: והנה אמרו רז"ל במסכת שבת מנין לנוטריקון מן התורה שנאמר **אני אבא נפשי כמני יחיטי**. ופירוש הענין הוא רמז למה שאמרו **שהקודשא בריך הוא עצמו שכיתנו בתוך האותיות של התורה** וזה נקרא נפש של הקודשא בריך הוא כמו שכתבו וחי האדם לנפש חיה ותרגם אונקלוס לרוח ממללא שדבורו של הקודשא בריך הוא שוכן בתוך האותיות הכתובים

בתורה ולכן זאת הכוונה דיבר ה' ב"ה בעצמו כל הדברות מתחלה אף שאין הפה יכול לדבר כו' רק האלהים עשה בזה בכדי שיוכלל ויתלבש אור זיו שכיתנו בכל התורה ובכל אותיותיה הקדושים האמורים בתורה שכתבת ונתורה שבעל פה גם כן וימלא כבודו את הכל בכדי שעל ידי כן יהיה מה שידבק האדם את עצמו בתורה ה' יכול לחזות בנועם ה' וזיו קדשו להדבק בו יתברך ויסיר מעליו טומאת נחש כוחותיו. ובה יבורא מה שאמרו רז"ל בענין עסק התורה שצריך שיהיה לשמה ואמרו בלשון נקבה לשמה בסימן ה' נקיבה ולא אמרו לשמו שרתי צריך ללמוד למען שמו יתברך ועל פי דרכינו נוכל לפרש דמה שנאמר בלשון נקבה דקאי על זה שרתי בה הטיל הנחש הזהמא ונדבק בכל העולם בשביל שיצאו מחלצתי וגם אנתנו מבני בניה היה נדבק בנו וזהמנו אכן בעמדינו על הר סיני פסקה זוהמתינו ובחטא עגל חזרה ונדבק בנו וצריכין אנתנו אל התיקון על ידי עסק התורה כאמור זה שאמרו שילמוד התורה לשמה פירוש לשם הזהמא שהטיל נחש בחוה להפרידה ממנו **וזהו עיקר כוונתנו בלימוד התורה שעל ידי זה יסיר חלאת טמאת הנחש על ידי שנתדבק בו יתברך השוכן בתוך אותיות התורה ואז יתפרדו כל פעוליו און כי לא יגורך רע כתיב כאמור ועל ידי זה יבא משיח במהרה בימינו**.

וזהו מאמר רז"ל אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה ואמרו חרות על הלווחות אל יתיקרי חרות אלא חירות ממלאך מות חירות משעבוד מלכותו כי באמת **העוסק בתורה על זאת הכוונה הוא צדיק באור אין סוף ברוך הוא שהוא חי החיים נצחיים** וכן מצונו בכמה תנאים ואמוראים שהגיע עת פטירתם מן העולם הזה בעת עסקם בתורה ולא יכול מלאך המות לחלוט בהם והיה צריך לעשות תחבולה ועצה כמו דמצינו דאיפסק דרגא וכו' וכיצא בהם אבל בעת עסקם אי אפשר לו לשלוט בהם מפני שהיו דבקים בה' על ידי עסק התורה ובאור פני מלך חיים וחירות ממלאך המות וגם חירות משעבוד מלכותו וכאמור רז"ל כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ וכל הפורק וכו' והיינו על פי מה שאמרו ש' אי אפשר למשיח שיבא עד שיתברך ויסיר מעליו חובות החטא ולכן אנתנו היום בגלות שעל ידי הגלות נתכפרו עונותינו וקושי השעבוד משלים שסור ממנו חלאת זוהמת הנחש כנדע מענין גלות מצרים אשר קושי השעבוד השלים ונגאלו קודם זמן.

ולכן כל הפורק ממנו עול תורה נותנים עליו עול מלכות ועול דרך ארץ לכיוון שאינו עוסק בתורה לדבקה בו יתברך להסיר ממנו טומאת הנחש אזי נותנין עליו עול מלכות שהו קושי השעבוד שסור ממנו טומאת הנחש על ידי הגלות כי בלתי זאת תהא נדבק בו הזהמא ואי אפשר להיות קץ המשיח ח"ו ואם אין בו תורה שסיר ממנו הזהמא בעל כרחו צריך הוא לשעבוד בכדי שיוכל להיות קץ המשיח במהרה בימינו משאל כל כל המקבל עליו עול תורה אזי יסיר ממנו טומאת זוהמת הנחש על ידי עסקו בתורה ה' ובאותיות הקדושים כי היכל ה' המה ועל ידי זה יוכל לדבק בו יתברך ואז יתפרדו ממנו כל פעוליו און רע ידבק בידו מאומה מן הטומאה והזהמא ההיא לכן מעבירין ממנו עול מלכות

האדם להידבק בהשי"ת ולקיים את מצות הדיקות כפי שצטוטנו עליה בתורה - "ולדבקה בו"³⁶.

לפיכך נתן השי"ת את תורתו לעמו - בני ישראל, תורה המביאה לידי ביטוי וגזנות בתוכה את עצמותו של הבורא יתברך, וכמבואר בגמרא³⁴ ש"אנכי הוא ר"ת 'אנא נפשי כתיבת היבית'³⁵, כך שעל ידי התורה יוכל האדם להידבק

ולהיכלל בבורא יתברך, בבחינת 'קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד'³⁶.

חידושו של הבעל שם טוב

מורנא הבעל שם טוב זיע"א, דרך חדשה לו בהבנת משמעות כוונת 'לשמה' זו הדרושה בעת לימוד התורה הקדושה, והיא לימוד 'לשם האותיות'³⁷.

ועול דרך ארץ ושעבוד הגלות כי אין צריך לזה האיש לשעבד נפשו תחתם לברר ההיגים ממנו כי על ידי עסק בתורה ודיקותו בו יתברך כאמור יתבררו ויתפרדו כל פעוליו או כי לא יגורו רך כתיב ויסיר מעליו את הנחש ובה יזכה לביאת משיח בשרו במרה בימינו אמן, ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

וכתב בספה"ק **יושר דברי אמת** (אות א) וז"ל: אבל השי"ת נתן לנו עצה הגונה למען ננצל נפשנו הקדושה מרדת שחת, כי הגבחות מזוהמת הנחש וס"מ אשר לנצח יאבדו, והמה יאבדו ואנחנו בני ישראל נעמוד, כמו שאמר הכתוב (תהלים קכ כז) המה יאבדו וגומר, ונאמר (שם) בני עבדיך ישיכנו וגו', ונתן לנו תורתו להגות בה לשמה, להיות דבוק בהשי"ת שהוא נעלם בתורתו, וכמו שאמרו בוהר (שפוער כ"ג ע"ב) תורה נקשר על שם דאורי גולי מה דהוה תסיס, כי השי"ת נעלם ונגלה, נעלם מעין כל, ונגלה בלבבות החפצים והשוקדים תמיד ודורשים תמיד במחשבתם ולבם לדבקה בו באמצעות תורתו ומצותיו, ועל ידי זה השי"ת נשוא נעלם בתורתו שהוא שמו, מתגלה בלבבות עמו, והלב מרגיש אהבתו ויראתו ביותו, וזה נקרא תורה לשמה, ר"ל כשמה תורה, ר"ל שתורה ותראה להם הנעלם שהוא השי"ת.

וכמו ששמעתי מפי הרב החסיד מו"ה גרשון לאצקרי תלמיד האלהי ר' דוב בער ז"ל, שאמר בשם רבו, על מאמר שאמרו חז"ל (הגנה ר"ב ע"א) ראה הקב"ה האור שאינו כדאי להשתמש בו וגזנו לצדיקים לעתיד לבא, והקשה היכן גזנו, ואני אקצר דבריו וקושייתו, ותוכן דבריו שאמר פירוש דברי רז"ל, שהתורה היא אור גדול, ומתחלה היה האור נגלה, ואחר כך גזנו הקב"ה, והיכן גזנו בתורה, גזנו והעלימו שאינו נגלה האור לטפשים ולאנשים בלתי שלימים, שהם אינם משיגים הנעלם, אבל הצדיקים החרדים לדברו ודורשי השם וחוקרים אותו כמטמונים, כמו שאמר הכתוב (משל ב ד) אם תבקשנה ככסף וגו', אז עתיד לבוא עליהם האור, וזהו וגזנו לצדיקים לעתיד לבוא, ר"ל שעתידי לבוא לצדיקים האור על ידי דרישתם את השי"ת על ידי התורה.

עוד כתב שם (אות ב) בזה"ל: אבל עיקר לימוד התורה לשמה צריך להיות להתדבק בהשי"ת, ולהכניע ולהשפיל לפניו ולפני כל, ויותר שלמוד תורה יתדבק יותר בהשי"ת ויתקרב אליו.

וכתב השפת אמת (פתיח, תרימ"ח) בזה"ל: איתא בשם הר"ק ר' בער ז"ל פי הפסוק אשרי אדם עוה לו בך מסילות בלבבם, שמי שיש לו מסילות בלבבו, אז התורה שלו יש לו דביקות בהבורא ית' והו עוז לו בך. ע"ש שם תהלות ישראל בשמו. וכמו כן יש לדרוש מרישא לסיפא שמי שלומד לשמה ויש לו דביקות בו ית' בתורה, אז התורה מניח בו רשימה וחוקקה בלב. כמ"ש במעלות העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה ומודרך לבו בעובדת הש"י.

וראה מש"כ בספה"ק אמרי יוסף (וישלח): והנה נודע כי יכול האדם לקיים כל התרג"ג מצות וללמוד הרבה, אבל שיהי באמת לאמיתו לשמה, שיהי

דבוק ע"י התורה והמצות להבורא ב"ה וב"ש, זה קשה מאד להאדם, אפילו לעשות מצוה קלה בשלימות באמת לאמיתו מעומקא דלבא, עד שיעשה מקודם תשובה שלימה על חטאת נעורים ויתחרט מעומק הלב, ויתודה מעומק הלב לפני השי"ת, ואז יוכל להתקרב אל הקדושה. וכתב בספה"ק באר מים חיים (פרשת כי תבוא - פרק כז) וז"ל: ואמנם כי הגם שלכללות ישראל נאמרה כל זאת, הנה עיקרי הדברים האלה הוא ביד ראשי הדור עיני העדה והחכמים והצדיקים שבכל דור ודור שהם העוסקים בתורה לשמה ומדבקים עצמם באורוהי הנעלמים בה שהם אור שמותיו ברוך הוא שכל התורה שמותיו של הקב"ה הוא כידוע (זה"ק חלק ב, דף קכ"ד ע"א).

וראה מש"כ הר"ק ר' בני צדוק הכהן מלובלין זיע"ב בספה"ק צדקת הצדיק (אות ס"ג) דבר נפלא וז"ל: רק חז"ל אמרו (ספחים נ' ע"ב) לעולם יעסוק אדם שלא לשמה וכו' והיינו כי דבר זה הוא לעולם פירוש בתמידות מה שאין כן הלשמה אי אפשר כלל להיות בתמידות דלשמה היינו דביקות ושיעורו כעונת תלמיד חכם אחת בשבת שאין יכול לבוא לדביקות רק בשבת או השיליון (פניני השט"ס בפרד"ס הידיון) אחת ביום לכל היותר. אבל בתמידות הוא שלא לשמה רק שמתוך וכו' פירוש שמתוך הלא לשמה עצמו מתוכו ופנימיותו הוא בא להיות אותו לימוד עצמו לשמה והיינו על ידי הפחד מפסחא ליה שעל זה אמרו (שבת ל"א) אי יראת ה' יוצרו אין וכו' וזה דמספחא ליה שמתוך וכו' פירוש שמתוך הלא לשמה עצמו מתוכו לפקים מגיע למדריגת הדיקות שאין צריך לפחד כלל.

³³ דברים יא כב, ל.

³⁴ שבת קה ע"א.

³⁵ וכידוע בחכמת הגרפולוגיה, שע"י הבחנת כתב ידו של האדם ניתן לנתח את אופיו, התנהגותו, וכן ניתן לזהות בו תכונות נוספות. כך גם התורה הקדושה היא - כביכול - כתב היד של הבורא, כך שבאמצעות לימודה ניתן להתחבר לעצמותו ומהותו יתברך.

³⁶ ראה בוהר הקי בפר' אחרי דף עג ע"א.

התורה מכוונת למידת התפארת, כולה השוואת וחילוקים, כל הלכותיה בנויות מ-אסור ומותר, כשר ופסול, טמא וטהור, כל חילוקים אלו שייכים לדרישות ולמידות, שהם בחלק הרוח המקשר בין הנפש [הגוף] לנשמה. ובמילים אחרות: בין האדם החומרי לבורא.

³⁷ ומובא בספה"ק דגל מתנה אפרים שדרך זו מהווה פירוש נוסף לדברי האריז"ל שצריך לכוון בלימוד התורה להעלות ה"א תתאה, והיינו הך, והא לך לשונו (פר' יחזק' ד' וישפט): וידוע מה שכתוב בכתבי האריז"ל זללה"ה עיני תורה לשמה היינו ב"ה עיני שם, והגם שאמר אריז"ל זללה"ה לשמה היינו לשם התורה והאיות עצמה מסתמא עינים אחד הם.

וכך הביא בספר הקדוש 'תולדות יעקב יוסף'³⁸ בשם רבו מרן הבעל שם טוב ז"ע "א בזה הלשון:

"הלומד לשמה כוונת אהבתו, לדבק את עצמו בעצמות האותיות התורה, שהוא רוחניות חי חיים, ותענוג התענוגים שבתוכו, אור אין סוף, באור פני מלך חיים, וזהו ששמעתי ממורי ענין לשמה לשם האות עצמו ודו"ק, ודברי פי חכם חן"³⁹.

ביאור זה אינו מחדש לגמרי, אלא שהוא מהווה זווית ראייה נוספת לפירושו של האריז"ל⁴⁰, כי מה שתיאר האריז"ל באופן של ספירות ופרצופים, מתאר הבעש"ט באמצעות אותיות הא"ב, וכפי שיבאר בהמשך לאחר הקדמה קצרה הנדרשת לצורך הבנת העניין על בוויז.

כמו כן, מביא עוד בתולדות יעקב יוסף⁴¹ בשם הבעש"ט, כי קיימים שתי בחינות ב'לשמה', כאשר הראשונה נחשבת 'שלא לשמה' ביחס לשנייה.

הבחינה הראשונה היא זו המובאת בתיקונים, כי על האדם

לכוון בלימודו לקשט את הכלה - שהיא השכינה - בקישוטים, "כי קישוטי הכלה הוא על ידי לבושין ותכשיטין טובים, כך הלימוד שהוא על ידי לבושין או לתכלית עולם הבא או לאיזה סיבה שיהיה לו איזה תועלת נקרא דרך לימודו במלבושין".

ועוד יותר מזה הוא כאשר האדם לא לומד אף ותועלת זו, אלא רק בשביל "תועלת שתמצא חן להתעורר הזיווג ואז אשתללית מלבושין, והוא דיבוק עצמי, כך יש לימוד לשמה בלי שום תועלת והנאה, לדבק את עצמו באותיות התורה והתפילה, ופנימיותו לדבק בתוך פנימיות התורה והתפילה שהוא הנשמה של האותיות, ונקרא סוד נשיקין ישקני מנשיקות פיה"⁴², זיווג המעולה זיווג בפה לדבק רוחא ברוחא ונשמה בנשמה, סוד ארבע נשיקין הרמוז באותיות הו"ה, נגד ארבע אותיות אהבה וכמו שכתב הרב מוה"ר משה קורדוורא בזה".

על מנת לבאר עניין זה של האותיות המופיע רבות במשנתו של הבעש"ט ז"ע, ומהוות לפיו פירוש למושג 'תורה לשמה', נקדים הקדמה קצרה.

קישוטי הכלה הוא תועלת שתמצא חן להתעורר הזיווג ואז אשתללית מלבושין, והוא דיבוק עצמי, כך יש לימוד לשמה בלי שום תועלת והנאה, לדבק את עצמו באותיות התורה והתפילה, ופנימיותו לדבק בתוך פנימיות התורה והתפילה שהוא הנשמה של האותיות, ונקרא סוד נשיקין ישקני מנשיקות פיהו (שיר השירים א.ב), זיווג המעולה זיווג בפה לדבק רוחא ברוחא ונשמה בנשמה, סוד ארבע נשיקין הרמוז באותיות הו"ה, נגד ארבע אותיות אהבה וכמו שכתב הרב מוה"ר משה קורדוורא בזה יעוין שם, והנה שני מיני לימוד הנ"ל צריך אדם השלם להשלים בכל יום, וכמו שעשה הרב האריז"ל זלה"ה, תחילה למד הלכה בפלפול כדי לשבר הקליפות וכו', ורצה לומר כי נודע סוד גלות השכינה הוא מה שהקליפה מלביש את הקדושה ומכסה אותה בסוד רשע מתכיר את הצדיק (התקוה א.ד), כמו שכתב בספר נוף עץ חיים בפרשת פקודי בוהר דף רמ"ב יעוין שם, והוא שאמר לבשו שמים קדרות (ישעיה ב. ג), ואם כן על ידי לימוד בפלפול כדי לשבר הקליפות, רצה לומר כדי להסיר לבושי השחרות מהכלה העליונה, ולקשטה בלבושי התורה לבושי הקדושה וזהו בחינה ראשונה של לימוד לשמה, ואחר כך ילמוד בבחינה שנייה הנ"ל לזיווג לדבק עצמותו ופנימיותו בעצמות פנימיות התורה בלי שום לבוש, ובה אמר רב יהודה לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה (שבת ג. א) שהוא ציווי הדיין שעיסוק בדרך הראשון, ונקרא קישוטי קישוטי השכינה, שהוא **שלא לשמה נגד הבחינה השנייה העליונה ממנה, דיבוק עצמי בלי שום לבוש**, וזהו שאמר שמתוך שלא לשמה בא לשמה, כי בחינה שהוא בתוך שלא לשמה שהוא השכינה שהיתה מלובשת בתוך הקליפות, בסוד רשע מתכיר הצדיק וכו', עכשיו בא לשמה, שאין לימודו לשום הנאה ותועלת רק לשמה, שמדבק עצמו בפנימיות אותיות התורה בלי לבוש, אבל שאר בחינות שלא לשמה גדול עונו מנשוא.

⁴² שיר השירים א ב

³⁸ פרשת חוקת דף קס"א ע"ד.

³⁹ עוד כתב שם (בספר הקדוש יעקב יוסף פר וצא דף כ"ח ע"ג) בזה"ל: **קבלתי ממורי** שעיקר עסק תורה ותפילה שדיבק את עצמו אל פנימיות רוחניות אור אין סוף שבתוך אותיות התורה והתפילה, שהוא נקרא לימוד לשמה, שבזה אמר רבי מאיר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה ומגלין לו רזי תורה וכו' (אבות ה. א), רצה לומר שידע עתידות וכל מאורעותיו מתוך התורה, וידע איך יתנהג בתורה ועבודת ה' יתברך, ומלבד מה שרואה ועולמות של מעלה, וכנהנה שמעתי מפי מורי ודברי פי חכם חן.

⁴⁰ וראה במכתבי קודש שבסוף ספר בית אברהם להרה"ק רבי אברהם מסלאנים ז"ל ע' (מכתב לו) שכתב שם: אבל הדרך האמיתי הוא פירוש הבעש"ט ז"ל, כי הכל הולך אל מקום אחד, ודברי הרמב"ן ז"ל פירוש על דברי הזוהר, ודברי האריז"ל פירוש על דברי הרמב"ן, **ודברי הבעש"ט ז"ל פירוש על דברי האריז"ל, להביא החכמה אל העשיה**, ויחידיו יהיו תמים אל האחד ומיוחד, אשר באמת הכל אחד.

⁴¹ והא רק לשונו הקדוש באריכות נפלאה (בפרשת שלח דף קמ"ב ע"ב): **בלימוד לשמה יש שתי בחינות**, ונקרא בחינה הראשונה שלא לשמה נגד מדרגה העליונה ממנה וכו', והוא דכבר זכרנו כי התורה נקרא הלכה, כמו שאמרו חז"ל (ברכות ה. א) אין להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה, והטעם שנקרא הלכה אמרנו שיש שני מיני לימוד, אחד לקשט הכלה שהוא **אותיות הלכה**, כנזכר בתיקונים, והוא בוהר חודש לשיר השירים, לכך פליגי תנאי בלשון אסור ומותר, להתיר קישוט זה מכאן וליתן במקום אחר וכו' יעוין שם, ונודע כי קישוטי הכלה הוא על ידי לבושין ותכשיטין טובים, כך הלימוד שהוא על ידי לבושין או לתכלית עולם הבא או לאיזה סיבה שיהיה לו איזה תועלת נקרא דרך לימודו במלבושין, והנה אחר כל

דווקא במעין קלקול - כביכול - בתוכנית האלוקית, וכינויו: 'שבירת הכלים'.

כך גם לגבי סדר ההאצלה מן ה'אור עליון פשוט' הממלא כל המציאות⁴⁵ ועד עולמנו הגשמי, נקודת מבטו של האריז"ל היא, שכאלו כל עולם יותר עליון מתלבש הוא בעולם שלמטה. דימנו כדמיון הנשמה הרוחנית המתלבשת בגוף הגשמי.

קבלת הבעש"ט זי"ע"א

השקפתו של הבעש"ט היא, כי מה שתיאר האריז"ל את הצמצום כהסתלקות אורו האינסופי של הבורא, מתאר הוא כהסתרתו והיחבאות משכלם של הנבראים. מצד הבורא הכול נשאר אותו הדבר 'אתה הוא לפני שנברא העולם ואתה הוא לאחר שנברא' מציאותו ועצמותו שורה וקיימת בכל מקום בדיוק כפי שהייתה היא המציאות היחידה שרם שנברא העולם, "אני הוי"ה לא שניתי"⁴⁶.

ישנם ארבעה השלכות לרעיון זה, אשר אותם הציבו ראשי ומנהיגי החסידות בראש כל מעיינם, ואלו הם: דביקות, אהבה שאינה תלויה בדבר, שמחה בעבודת ה', ויבכל דרכיך דעה'. ועוד יתבאר עניינים אלו בפרטות במועד אחר אי"ה.

שבירת הכלים

אחד השינויים הגדולים שבין משנתו הקבלית של הבעש"ט לזו של האריז"ל, שינוי המהווה עיקר ותופס מקום נרחב ביותר במשנתו של הבעש"ט, הוא עניין אותיות האלפא ביתא.

המושג המרכזי המופיע בתורת האריז"ל בשונה מקודמיו - וכפי שכבר הוזכר - הוא המונח: 'שבירת הכלים'

[הנקרא גם 'מיתת המלכים'].

השתלשלות, התלבשות, השראה

תורת הקבלה מתחלקת היא בעיקרה לשני חלקים: האחת בטרם התגלתה תורתו של האריז"ל - כאשר היא כוללת את קבלת הרמ"ק שהיה מרביתו, והשנייה - לאחר תקופת האריז"ל - כשבכללה תורת החסידות.

רבי אייזיק מהמיל, תלמידו של בעל התניא, בספרו "מאמר השפלות והשמחה"⁴³ הוא מתאר את התפתחותה של תורת הקבלה באמצעות שלושה שלבים הנקראים בלשונו: 'השתלשלות', 'התלבשות' ו'השראה', כשקבלת הרמ"ק היא בדרך של 'השתלשלות', קבלת האריז"ל באופן של 'התלבשות', וקבלת הבעש"ט זי"ע בצורה של 'השראה'⁴⁴.

בקצרה, מתארים שמות אלו שלושה תפיסות שונות, כשכל אחת מהן רואה את כל מערכת הספירות העליונות מנקודת מבט שונה.

קבלת הרמ"ק

תורת הקבלה כפי שהייתה מקובלת בטרם התגלותו של האריז"ל - כשבכללה קבלתו של הרמ"ק - ראתה את מעשה הבריאה כבחינה של שלמות אלוקית - כך שהאלוה הארצית היא זו שותחיר את המציאות אותה שלמות.

בנוסף, היא ראתה את כל סדר השתלשלות הספירות מן האין-סוף עד אלינו-הנבראים, כלומר, את תהליך היווצרות עולמנו הגשמי-חומרי מן האינסוף האלוהי, כשלשלת של עולמות המצטיינים כטבעות המשתלשלים זה למטה מזה בדרך של 'עילה ועולול' או 'סיבה ומסובב', כך שהטבעת התחתונה רחוקה יותר משאר הטבעות. ככל שהעולם יותר גבוה הרי הוא יותר קרוב לאלוקים.

קבלת האריז"ל הק'

לעומת זאת האריז"ל לימד שמעשה הבריאה תחילתו הייתה

43 אות עב.

44 ישנו ויכוח לגבי השקפתו של רבי חיים מוואלוז'ין זצ"ל בנוגע לתורת החסידות. הרוב טוענים כי שיטתו הקבלית מבוססת על דברי רבו הגר"א ומנוגדת לגמרי לחסידות (הרב יוסף זוסמן, מבחרי צדיקא, ירושלים, תשס"ו, הרב צבי אינפלד, תורת הגר"א ומשנת החסידות: אלו ואלו דברי אלהים חיים, ירושלים, מוסד הרב קוק, תשע"א), לעומת זאת, בקרב חסידות חב"ד ישנם הסוברים כי הגר"ח ראה

את ספר התניא ועוד תורות חסידיות אחרות, וקיבל את שיטת הצמצום שלא כפשוטו, וכהכרעתו של מרנא הבעש"ט זי"ע"א (ראה את מכתם של הרבי האחרון מתבד"ד, אגרות קודש, חלק א' אגרת י"א, וראו את פירוט הטעות בקובץ הכל הבעש"ט, גיליון ה', כסלו תשס"ד, במאמרו של הרב נחום גרוטוואלד (עמ' 25 ואילך) בגיליון ל' שם רשימת השלמה מאת הרב יהושע מונדישין).

45 לשי האריז"ל בעץ חיים שער א ענף ב.

46 מלאכי ג' ו.

'שבירת הכלים' הוא מונח יסודי בקבלת הארז"ל, המתאר את שבירת הכלים - השייכים לשבע המידות התחתונות - שהיו בעולם התהו - המכונה גם 'עולם הנקודים' - ונפילתם.

כאשר נשברו כלים אלו מחמת ריבוי האור שהאיר בהם, חלו בהם כמה שינויים. ריבוי האור הסתלק והתעלה בחזרה לשורשו, הכלים נשברו ונפלו לעולמות ב"ע (בריאה, יצירה, עשייה) בבחינת 'מיתה', ועדיין למען יוכלו כלים אלו להתקיים ולהזיק מעמד נשאר בהם מעט מן האור האלוקי, כלומר, תחושת ביטול לאלוקות, אשר הם הם הרפ"ח ניצוצים⁴⁷ המדוברים בקבלה.

לפי הארז"ל כל תכלית האדם בעולמו היא, לברר את הטוב מתוך הרע שב"רפ"ח ניצוצין אלו, ואת זה האדם פועל באמצעות ייחודים וקיום המצוות, אשר על ידיהם הוא מעלה מ"ן (=מיון נוקבין, התעוררות התחתונים כלפי העליונים) הגורמת לייחוד וזיווג המתרחש בעולמות העליונים, וכתוצאה מכך הם משפיעים עליו מוחין, שפע וחיות אלוקית⁴⁸.

לאחר גמר כל הבירורים הנדרשים - ישוּבו אורות-ניצוצות אלו שמקורם בעולם התהו' ויעלו לעולם התיקון' (=עולם האצילות), ואז תבוא הגאולה השלמה בבחינת "בלע המות לנצח"⁴⁹ - שבחינת ה'מיתה' והנפילה של אותם כלים תיתקן ותעמוד על שלמותה⁵⁰.

הדעת שלו לא מן הקצוות או להיות מצוע בדרך הממוצע בתערובות טוב ורע ואם כן הדעת הוא עיקר הבחירה מאחר ששרשה ממנו ונדע שהדעת הוא אחד ממדותיו של הקדושא בריך הוא שיש לו שורש למעלה בדעת העליון אך כל אחד לפי מה שהוא אדם כך אצלו הדעת שלו ויש א' שהדעת שלו גם כן בשבירה וצריך להתאמץ לעלות מן הדעת לשורש של הדעת דעת העליון שהוא (דברי הימים-א' כ"ח ט) דע את אלהי אביך ועבדה כדי לזכות לדעת גדול שהוא בחי משה כנודע וכמו כן בכל המדות שהן בשבירה וכו'.

⁴⁹ ישעיהו כה ח.

⁵⁰ כדאיתא בספה"ק **דברי חיים** (פרשת שמות): והנה זאת ידוע שכל חטא האדם גורם שבירת הכלים מחדש ונפילים המדות, ובתשובה מחזיר לתקן כמו שהיה בהתחלת הבריאה כידוע והנה מבואר בכמה מקומות, בהקדמה לשפיר יונת אלם (בהקדמה בענין טוהיח) ובפירוש הברכה של אותה גבור דמיתת המלכין היה כמו זריעה שנוקב התבואה ונצמח מחדש, והיה השבירה שורש התיקון כידוע.

והנה כמו כן עיקר בריאת העולם היה בשביל תשובה כמבואר בזוה"ק (אחרי ט"ז ע"ב) ומפני שנעשה מעבירות יכיות בעושה תשובה מאהבה (יטא פ ע"ב) משום שבלע עבירה יש בו ניצוץ הקדוש המחיה אותו הדבר יתח' ט"ז ע"ב) כי אם לא היה בדבר ניצוץ הקדוש מדבר ד' שבעשרה מאמרות היה אפס ואין, ועיקר החיות הוא הניצוץ הקדוש שבו ואך היה מעורב טוב ורע לפי שהיה בחירה, וכשאדם עובר עבירה ח"ו יורד הניצוץ קדוש שבתוך העבירה עד למטה, ובעושה תשובה מאהבה מחמת מסירת נפש באהבה לדי' אזי נתעלה נפש החוטא לשורשו, וגם הניצוץ הקדוש נתעלה מהפסולת נפרד מהקדושה עדי' יבולע המות לנצח.

וכן איתא בספה"ק **מאור ושמש** (פרשת עקב) בזו"ל: **וזו הענין עץ הדעת טוב ורע ושבירת הכלים שהוריד ה' יתברך עולמות הנפילים ונתערב טוב ברע ואור בחושך ונפלו ניצוצות הקדושות בדומם צומח חי מדבר ונתלכשו בחיצוניות** כבדי שיקבלו ישראל שכר על הזדככותם ועבודתם באמצעות עסק התורה והמצוות שהם מכריזים האוכל מתוך הפסולת ויקר מזולל על ידי הזדככותם ומעלים הניצוצות הקדושות לשורשן ומורידין הקליפות לנוקבא דהתוהמא רבא ולכשיתבררו העולמות מכל וכל תמלא הארץ דעה את ה' ויבוא הגואל צדק.

⁴⁷ עניינים אלו מבוארים בספה"ק **באר מים חיים** (פרשת באראשת פרק א) וז"ל: או ירצה לרמוז בזה אותיות אמית מ"ת, כי ידוע שתכלית בריאת העולם היה כבדי לתקן שבירת הכלים ומיתת מלכין קדמאין הכתובין בקרא בסוד הכתוב (באראשת ל"ו, ל"א) ואלה המלכין אשר מלכו בארץ אדום וגו' ועימלך וימת. והוא נרמז במאמר חז"ל (באראשת רבג, ד) במה שאמרו שהיה הקב"ה בורא עולמות ומחריבן עד שברא את אלו ואמר דין הגין לי וכו'. עד כאן. ונאריך בענין זה קצת להלן. על כן רמז תחילת הבריאה אמ"ת מ"ת, לומר שהבריאה היתה בשביל החסד של אמת שרצה הקב"ה לעשות עם המ"ת, פירוש **מאנין תבירין הוא מיתת המלכין הללו, וכבדי לתקנם ולהעלותם למעלה היתה תכלית כל בריאת שמים וארץ**.

וכן אמר הכתוב אחר כך והארץ היתה תהו ובהו. כי ידוע מה שכתב בליקוטי תורה משם האר"י ז"ל אשר זה קאי על קודם בריאת שמים וארץ שהיתה בחינת שבירת הכלים שהוא תהו ובהו, ורוח אלהים מרחפת רצה לומר מ"ת רפ"ח ניצוצין קדישין אשר נפלו לתוך עמקי הקליפות וצריכין להעלותן ולתקנם. ועל כן בעת הבריאה רצה האל הטוב לעשות עם חסד של אמת לתקנם ולהחיותם על כן ברא את השמים וארץ העליונים הידועים למכנין מדע שהם אבא ואימא כדי שתתעבר זעיר ונוקבא מהם. הכל כידוע.

⁴⁸ וראה מה שכתב בספה"ק **מאור עינים** (פר' שלח) דבירור הטוב מתוך הרע נעשה ע"י ספירת הדעת שבה נמצאת בחירת האדם, וז"ל: אך הענין הוא דנדוע **מות הבחירה** של טוב ורע הוא מצד שבירת הכלים שהיה הוא יתברך בונה עולמות ומחריבן שהוא סוד שבירת הכלים שהן העולמות הנד' ועל ידי זה נפלו מן המדות העליונות הקדושות בשבירה שנעשה תערובות טוב ורע ועל ידי זה נעשה בחירה לבחור אחד משני דרכים שירצה כבדי שהיה שבר ועונש כי בלא זה לא היה תענוג לו יתברך מן עבודת התחתונים בני ישראל כי כל עיקר תענוג הבורא יתברך שמו ובריאיותו העולמות הוא בשביל ישראל שיתענג על ידי עבודתם שיעבדו אותו אף שהן קרועי צומר בתערובות טוב ורע אבל אם לא היה הרע לא היה להם שום התעלות על המלאכים וכל צבא מעלה העובדין אותו מאחר שאין בנייהם רע כלל.

ונודע כי הסיבה המביא להבחירה לבחור דרך א' מוטוב ורע על ידי הדעת כי אם אין דעת הבדלה מנין כמו שמצינו בגמרא מפני מה תקנו הבדלה בחונן הדעת וכו' ועל ידי הדעת בוחר כל א' לפי דעתי כמו שמטוה

כ"ב אתון דאורייתא

כל סדר זה של הארז"ל בתהליך היווצרות העולמות נכון גם לפי הבעל שם טוב, אלא שהוא בא לידי ביטוי באופן שונה וייחודי.

לפי משנתו של הבעש"ט זיע"א - כפי שקיבלה מרבו אחיה השילוני - כל סדר האצלה והשתלשלות העולמות, השבירה והתיקון, מתבארים באופן של אותיות הא"ב, כאשר כל אות מתארת עוד נדבך וחוליה נוספת בהתפתחות העולמות - יש מאין⁵¹.

האנרגיה האלוקית הראשונה שהתפשטה ויצאה - כביכול - חוץ מעצמה, על מנת לברוא ולקיים ישות נוספת זולתה, מתבטאת באות הראשונה "אל"ף". כל אות הבאה אחריה אינה אלא כפילות של האות הקודמת, כך שלמשל האות "ב"ית" מתארת את הכלי הראשון שבא להגדיר ולתחום

את אותו כוח אנרגי אינסופי מופשט על מנת שיוכל להופיע כישות מוגבלת, וכך הלאה לגבי שאר האותיות⁵².

אותיות הא"ב מתחלקים המה לשלושה חלוקות, כאשר כל אחת מהן מייצגת שלב מסוים או דרגה כלשהי באותה התפתחות של יש מאין.

החלק הראשון הנמשך מאות אל"ף ועד האות ט"ת - מיין האחדות - מבטא את התפשטות האור האלוקי בכלי השכל [הב"ד], החלק השני הנמשך מהאות יו"ד ועד צד"י - מיין העשרות - מתאר את התלבשותו של האור האינסופי בתוך כלי הרגש [הג"ת], ואילו החלק השלישי הנמשך מאות קו"ף עד תי"ו - מיין המאות - מייצגים את קליטתו של האור האינסופי בתוך שלושת המידות התחתונות [נה"י], כאשר התי"ו מייצגת את השלב האחרון - מידת המלכות. ואין כאן המקום להאריך בזה⁵³.

עשרות ואחדים הרי דאחדים הוא קטן שבכולם וכו' וכן נמי משמע בספרי הליקוטם פר וזאת הברכה, פ"ב, וכל הימיע מפאנו במאמר מאה קטיטה סימן ב' ז"צ

וראה מה שהביא בספר **מזכיר שלום** (מערכת א"ל, אות מג, אותיות) קושי ז', והביא כמה יישובים בזה, וז"ל: **עין אמת ליעקב** במערכת זאת אות קכ"ו מה שהקשה, וריתית **בספר מקום בינה** בהגהותיו על שער ל' שער הפרצופים פרק ב' שהביא קושיא זו וז"ל, ימ"ן, **צ"ע דקיימא לן אחדים ממלכות ועשרות בנ"א ומאות באו"א**, ואפשר שכאן בבחינת מספר הפנימיות וכאן שהוא כללים האחדים הוא בפנימיים ששם הוא יותר באחדות, והוא כמ"ש בימי שרה ו' שנה עד כאן.

וכתב עליו אחד קדוש וז"ל, יוס"ל, לפי ערך הפרצופים דא"א רבבות ומשם לאלפים עד התפשטו לתחתונים, לכך אחריו במדרגה ז"א עשרות, והמלכות אחדים. אבל בבחינת אלפא ביתא שבכל פרצוף ופרצוף דכל העולמות, אחדים בפנים, שהכל מקבל האור מינה וביה, והאמצעי ע"י התלבשות של האמצעי והפנימי, לכן מאות, כי האותיות הם כלים, דלמי רבוי ההלכשה כן מספרם דו"ק.

והרב גדול מרכבה ז"ל בהגהותיו על שער פרקי הצלם פרק ו' יישב שהמאת שהמאות הם השוים מן העשרות וכוננו בשער א"א ושאי בחשבון א"ק בכ"ר, שהמעלה תלויה בסדר האותיות והראשונות הם עיקריות ואין זה תלוי בחשבון ומספר עד כאן.

ועיין **הגהות הר"ף** על שער ל' שער הפרצופים פרק ב' שנתקשה בזה ולא זכיתי להבינו, והוא בעץ חיים דפוס [אך בעץ חיים כתב די מצאתי הגהת הר"ף מונחת על מה שכתוב כי בהיות בו הכלים החיצוניים אז אורותיו מוועטים, וע"ז הגיהה צמ"ת, וקשה שהרי הם אותיות דמאות אם לא כל המוסף גורע עד כאן. ולפי זה נתקשה קושיא אחרת ואין כאן מקום להאריך. ועיין לעיל אות ד"ל ותו לאו מדי.

⁵¹ כמ"ש בספרי"ק **תולדות אהרן** (פר חקת) בזה"ל: **דהנה הבורא ב"ה ברא את העולם בתורה, היינו בפנימיות התורה. רק שראה שלא היו העולמות יכולים לקבל גדול הבהירות של פנימיות התורה ועשה לבוש להתורה היינו ול"א א"ב**, ובכל א"ב יש כ"ב אותיות ובהם צמצם הבהירות כדי שיוכלו העולמות לקבל הבהירות ע"י הלבוש.

⁵² וכמו שכתב בכתבי **קודש להמגיד ממעריטש זיע"א**: והנה הכלל למשל כשהשכל הוא האב מתחילה יש לו שכל גדול, ואחר כך מליבשו באחר ואחר לכך **הא בבי, והבי בגימל**, עד שבה לדבר שיתפוס הבן, והבן אחר כך מקבל באחר בתשר"ק, מתחילה בת' ואחר כך מש"ן, ואחר כך יכול לבוא להשכל הגדול שהוא האל"ף.

⁵³ ראה מה שהקשה בספר **אמת ליעקב** (מערכת עץ חיים, אות א את קט) **בסתירת דברי הארז"ל** וז"ל: אותיות התורה הם כ"ז עם ה' אותיות מנצפ"ך ונחלקים לשלושה חלקים, ט, ט, ט, ה' התשעה אותיות ראשונות, א' ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח' ט' הם אחדים והתשעה השניות יכ"ל מ"לם עפ"י הם עשרות, והתשעה אחרונות והם קרש"ת מנצפ"ך הם מאות כנודע. ואלו הכ"ז אותיות מתחלקים בכל פרצוף ופרצוף שהוא כלול מ"טס' וכל פרצוף כלול משלושה פרצופים פרצוף פנימי פרצוף אמצעי פרצוף חיצון הם כ"ז. דהיינו אותיות אחדים הם בפרצוף פנימי ואותיות עשרות הם בפרצוף אמצעי, ואותיות המאות הם בפרצוף החיצון. כן כתוב בשער פרקי הצלם ע"ה (דף ק"א ע"ד) פ"ו.

א"ה, אלא דצריך להבין דכאן משמע דאחדים הוא יותר גדול מעשרות שהוא בפרצוף הפנימי שהוא חב"ד וכן העשרות הוא יותר גדול מהמאות שהוא בפרצוף האמצעי חג"ת והקטן שבכולם הוא המאות שהוא בפרצוף החיצון נה"י (במכתב שמעתי באדם ישר: חדש אחר ופוס), ואלו במערכת הח"ת אות י"ז כתבו דבא"א הוא אלפים ובאו"א שהם חב"ד הוא מאות ובדו"ן

העלאות האותיות

כך כתב רבינו הבעל שם טוב זיע"א במכתבו הידוע לגיסו הרה"ק רבי גרשון מקיסטוב ז"ע ממה שנגלה לו בהיכלו של משיח⁵⁴.

"כי בכל אות ואות יש עולמות נשמות ואלהות ועולים ומתקשרים ומייחדים זה עם זה, ואחר כך מתקשרים ומתייחדים האותיות ונעשים תיבה ומתייחדים יחוד אמיתי באלהות, ותכלול נשמתך עמהם בכל בחינה ובחינה מהנ"ל, ומתייחדים כל העולמות כאחד ועולים, ונעשים שמחה ותענוג גדול לאין שיעור, בהבינך בשמחת חתן וכלה בקטנות וגשמיות וכל שכן במעלה העליונה כזאת".

כל סדר ההשתלשלות המופיע בכתיב האריז"ל, מתורגם במשנתו של הבעל שם טוב זיע"א לאותיות.

אצל הבעל שם טוב, אותם ניצוצות שירדו על מנת להחיות את הכלים שנשברו, מתורגמים לאותיות המרכיבות יחידו מילה שאינה רצויה, הטעונה העלאה ותיקון.

עבודת האדם היא לזהות את האלוקות, את האנרגיה האינסופית, המסתתרת מבעד לאותיות הא"ב,

ולהתחבר אליה בעבותות של אהבה ודביקות. את זה עשה באמצעות כיוונו של צירוף ראוי והגון המאחד את האותיות למילה חיובית, מתוך יראה, אהבה ודביקות, בעת תפילה או לימוד תורה.

תורה לשמה

לפי הבעש"ט קריאת אותיות חיוביות תורניות והביטוי שלהם על ידי האדם מתוך תחושת יראה, אהבה ודביקות, זוהי 'תורה לשמה'⁵⁵.

התורה כידוע היא התוכנית של הבריאה. החכמה האלוקית האינסופית מצטמצמת בתוכה, כך שכל התרחשים והמאורעות, חוקי הטבע וכל שאר החכמות, הכל בכל מכל כל - כלול בה וגנוז בתוכה⁵⁶.

לפי הבעש"ט, עצם מה שהאדם יושב ואומר את תיבות התורה, הוא מבטא אותם בהגהה מליאה, ובאמצעותם הוא מתחבר לאור האלוקי הפשוט המסתתר מאחוריהם, הרי הוא מעלה את אותם אותיות לשורשם, כלומר, הוא מזכך את ראייתו המוגבלת שלא רואה את מציאות האלוקים בעולם

וראה עוד בספ"ק נתיב מצותין (נתיב אמנה שבי ג את ר"ד) שכתב וז"ל: ואתה דע על מה שגילה לנו מרן אורי ישראל הרב ישראל בן אליעזר כי בכל דבר יש עולמות נשמות אלהות, וצריך להאמין שבכל דיבור שאדם מדבר יש בו בחינות אלו וכן בכל הנמצאים שבעולם.

⁵⁵ לפי הבעש"ט בעת אמירת התיבה עצמה והגייתו אין לו לאדם לחשוב או להרגיש משהו, אדרבה, כשהוא אומר את האות עליו להיות בהפשטה, בדביקות, כלום, באינסוף שאינו מוגדר, אלא שצריך להקדים לפני האמירה אהבה ויראה.

הרוצה להיכנס לתחום זה בעומק, כדאי לו ללמוד היטב את 'עמוד התפילה של הבעש"ט זיע"א' (הנדפס בספר בעש"ט עירית כפר נח) יחד עם הפירוש 'אור שבעת הימים' של האדמו"ר מקאמארנא - בית שמש, ענין שם ומצא תענוג ונחת.

⁵⁶ כמש"כ בספ"ק אור לשמים (פרשת חקת) או 'יאמר זאת חקת התורה, על פי מה שפירשנו הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה ונהנין ממנו עצה (מבית פיז' מרא), דהיינו הלומד תורה לשמה לשם ה', כ"ל שמיחד ה"א תתאה שנקרא זאת אל ת"ת שנק' תורה, ולפיכך נהנין ממנו עצה, כי אין לך דבר בעולם שאין לו מציאות בהתורה וזה שלומד תורה לשמה כל רז לא אינס ליה ולפיכך יכול ליתן עצה הגונה, וזפ"ה זאת חקת התורה, היינו שמיחד בחינת זאת אל התורה, וגם ר"ת חזה לשון חיון, שמשכחל בהתורה, וע"י התורה יכול ליתן עצה הגונה, וזהו אשר ציוה ה' לאמר - לזה ציוה ה' שיאמר לכל אחד מבוקשו כראוי, שאפילו דברי גשמי מדבק ומקשר הכל אל התורה.

⁵⁴ וזה לשון המכתב: ושאלתי את פי משיח אימת אתי מה, והשיב לי, בזאת תדע, בעת שיתפרסם לימודך ויתגלה בעולם ופיצו מעיינותיך חוצה מה שלמדתי אותך והשגת, ויכולו גם הם לעשות יחודים ועלויות כמון ואז יכלו כל הקליפות ויהיה עת רצון וישועה. ותמהתי על זה, והיה לי צער גדול באריכות הזמן כך כל מתי זה אפשר להיות. אך ממה שלמדתי שם שלשה דברים סגולות ושלשה שמות הקדושים והם בנקל ללמוד ולפרש, ונתקד דעתי, וחשבתי אפשר על ידי זה יוכלו גם כן אנשי גילי לבא למדרגה ובחינה כמותי, דהיינו בהיותם יכולים לעלויות נשמות ולימוד וישונו כמו אני, ולא ניתנה רשות כל ימי חיי לגלות זאת, ובקשורו עבורך ללמוד אותך ולא הרשיתי כלל ומושבוע ועומד אני על זה. אך זאת אני מודיעך והשם יהיה בעורך לנוכח ה' דרכך ואל לילו, ובפרט בארץ הקדושה בעת תפלתך ולימודך וכל דיבור ודיבור ומוצא שפתך תכוין לייחד שם, כי בכל אות ואות יש עולמות נשמות ואלהות ועולים ומתקשרים ומייחדים זה עם זה, ואחר כך מתקשרים ומתייחדים האותיות ונעשים תיבה ומתייחדים יחוד אמיתי באלהות, ותכלול נשמתך עמהם בכל בחינה ובחינה מהנ"ל, ומתייחדים כל העולמות כאחד ועולים, ונעשים שמחה ותענוג גדול לאין שיעור, בהבינך בשמחת חתן וכלה בקטנות וגשמיות וכל שכן במעלה העליונה כזאת, ובוודאי ה' יהיה בעורך ובכל אשר תפנה תצליח ותשכיל, תן לחכם ויחכם עוד.

וכמו שכתב בזוהר חי' (פר תצוה קלט ע"ד) וזה לשונו: והן הן 'עולמות נשמות אלהות' שבאותיות התורה לקורא בהם כידוע ממרן הריב"ש טוב, ומרן האר"י החי אמר שיש בקריאת אותיות כללות שכינה נשמות מלאכים, והוא הוא, מר שנה ליה בלישנא דרביה אחיהו השילוני ומר שנה ליה בלישנא דרביה אליהו.

הזה שרובו רע, ומתחבר להוויה האלוקית האינסופית האחת והיחידה.⁵⁷

ובעוד שכל אות מבטאת את הכוח האלוקי הקיים בעולם, הרי שבתורה הם מסודרים ומצורפים באופן מושלם המתאר את החכמה האינסופית של הבורא יתברך כפי שהיא משתלשלת ממקורה.

התורה מורכבת מכ"ב אותיות לשון הקודש המבטאות באמצעות אלפי רבבות הצירופים שלהם את ההוויה כולה, את כל היקום והחכמה המקיפה שבו.

מלבד מה שאותיות הא"ב חלוקות המה לשלושה חלקים, מכליות-רגשיות-מעשיות כפי שהובא לעיל, כך גם

לגבי גודל הגופן של האותיות המופיעות בתורה, ישנם שלושה גדלים הנקראים: **אתון** רבדין - [אותיות גדולות], **אתון** בינונים - [אותיות בינוניות], ו**אתון** זעירין - [אותיות קטנות].⁵⁸

'אתון רבדין' מתארות את הכוחות השכליים שבאדם, והם מייצגות בעיקר את ספירת ה'בינה'. 'אתון בינונים' מבטאות את הכוחות הרגשיים שבאדם ומייצגות את ששת המידות הגדולות: ה'חסד', גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד] הנקראים ז"א [=זעיר אנפין]. 'אתון זעירין' מכוונות נגד ספירת ה'מלכות' שהיא כוח המעשה של האדם, ואין כאן המקום להרחיב בעניינים אלו.

חג השבועות, זמן מתן תורתנו, הוא הזמן המיועד ומסוגל להתחבר באמצעות האותיות שבתורה למציאותו ועצמותו של הבורא יתברך, ביראה, אהבה ודיבורות.

המצות ודיבורי שכלים, ואתון זעירין, המה אותיות המלוכנים במדרגות התחתונים, ומי שהוא חכם ומבין מדעתו לדעת איך ליקח לעצמו ומיזא דחכמתא, אפילו מאותן אותיות אשר בשפל המדרגות, אזי גורם תענוג, יותר ממי שהוא עוסק רק בבחינת אותיות גדולות להשתעשע איתן עמו, כי זאת הוא עפע זענוגו יתברך, כמשל בן מלך שהלך למרחקים, ובוהו יבורא הפסוק דבך באשתו. כלומר אפילו מדבר תענוג גשמי, יקח לעצמו חיות ומיזא דחכמתא לדיבורא קאל.

ועוד כתב שם בזה"ל: בראשית ברא אלקים את השמים, אפשר לרמוז היינו אותיות שבמדרגות העליונים, המה נקראים את, כללות האל"ף ביה"ע עד תי"ו שבשמים המורה שכליות, וא"ת הארץ, היינו אותיות שבארצות נקראים את הארץ, כללות הכ"ב אותיות שבמדרגות התחתונים, ולזה תרגום יונתן בראשית בחוכמתא, ברא אלקים שני בחינות האותיות, הן אתון רבדין והן אתון זעירין, זהו את השמים ואת הארץ, כולם בחכמה ברא הבורא, ומי שעובד את הבורא ברוך הוא אפילו עם אותיות ה"ל שבארצות, הבורא תענוג יותר ויותר, ואז טוב לו בזה וכבא.

וכתב בספר"ק **תולדות אהרן** (פרשת תול"ק): **ויש אתון רבדין ויש אתון זעירין**, אתון רבדין הם אותיות של תפילה, שהתפילה הוא למעלה מן הכל, ועומדת ברומו של עולם, לכך האותיות הם למעלה מכל העולמות. ואתון זעירין הם האותיות שבאים מהמצות שעושים ישראל, והאותיות אלו הם בתוך העולמות. ומשני אופני האותיות הקב"ה מקבל תענוג, רק עושים מצות אפילו בלא שכל, אבל מאותיות תפלה שהם למעלה מן העולמות מקבל הבורא תענוג יותר כי התפלה עצמה היא שכליות.

ותפארת הוא צירוף ת"ת פאר, שתי"ו עצמו הוא תפארת רק הוא ראש התיבה. ויש שני מיני תפארת כמבואר, לכך הוא שני תי"ו, ת"ת פאר. תי"ו אחת מורה על אתון רבדין, ותי"ו אחת על אתון זעירין כמבואר. **אתון רבדין מורה על אותיות התפלה כ"ל, ואתון זעירין על המצות שעושים בלא שכל רק לקיים מצות הבורא.** ולכך התי"ו של תמים היתה עם ה' אלהיך (דברים י"ג), היא תי"ו גדולה, שמורה על האותיות שהוא למעלה מן העולמות באותיות התפלה מזה מקבל הבורא תענוג יותר גדול ותפארת גדול, תי"ו גדולה.

⁵⁷ כמו שכתב בספר"ק **בת עין** (פרשת האזיז - דרוש לשבת תשנ"ה) ז"ל: ולהבין זה, הנה ידוע שכל העולמות וכל הברואים נבראו בצירופי אותיות התורה כמאמר (זוהר ח"ב דף קס"א) קוב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא, וכמאמר הכתוב (בראשית ב' כ) ויקרא האדם שמו וגו' ולכל חית השדה וגו', ופירשו מפרשי התורה (תנ"א פ' ק) שקרא לכל נברא שם שהוא מצירוף שבו נברא אותה הבראה. והענין הוא, כי **האותיות המה כלים לאורות עליונים שנשתלשו מעלה לעלול עד סוף כל דרגין, עד שנתלכשו באותיות גשמיים בתורה בדיו על הקלף, א"כ מי שעניני שכל לו להתבונן איך** שאורות הקדושים העליונים שהם חיים במאמר ה' הגנוז בתוכם, בוודאי **כשמוציא מפיו התיבה הקדושה באור אלהי הנעלם בתוך התיבה הוא צריך להתחלחל באימה ויראה ויכרע מגדולת הבורא ב"ה וכמאמר הכתוב** (ירמיה ה' כב) **הא"ת לא תיראו, ר"ל המפני אות"ת שלי לא תיראו** כ"ל, רק שעונותינו גרמו שפגמי באורות עליונים וחסאתינו הבדילו בינינו לבין אבינו שבשמים ולא מגיע לנו שום יראה ובושת מזה, ובפרט בעון הפה והלשון שפגמנו באותיות הקדושים כדבר של לשון הרע ורכילות ושקר ושאר דיבורים אשר לא לה' המה, ובדבורנו באותיות התורה ותפלה בלי כונה, ומחמת כ"ו נסתר מאתנו אור ה' הגנוז בתוך האותיות הקדושים, **וזהו נקרא שבירת הכלים** שאורות העליונים אינם מאירים בכלים שלהם שהם האותיות.

⁵⁸ ע"י במש"כ **המודד ממזוריש ז"ע** בספר"ק **מגיד דבריו ליעקב** (אות ט"ז): דיש משל על **אתון רבדין**. לאי שבנה עיר מוקפת חומה ועשה בחומה מגדלים גבוהים, והם בשביל ב' דברים, אחד שהוא כלי ומקום להסתכלות הצופה למרחוק, והב' ששומרי העיר יושבים שם. וכתבי שם הגדולה לאה, ר"ל ה' גדולה שהוא ה' ראשונה. דהיינו אותיות של המחשב הם ג"כ כלים להסתכלות, כי ראי' היא חכמה. והם גם כן שומרים (דהיינו אם לפעמים נחלשו המוחין כמו באמצע התפלה, ומדבר בלא אהבה ויראה, והנה על ידי אותיות המפתח יוכל לחפש ולרבו שוב בדיו' כמפתח. והיינו שומרי מלת אר"ן, וזהו מיון שהוא שומרה כ"ל, שהוא מחשבה, אותיות בשמחה, שעליו מרמז אות ה'ח' שהוא תבונה. שהיא תמונת יו"ו שהוא בן ובת, רצה לומר קול ודיבור. וראה עוד מש"כ בספר"ק **אור המאיר** (בראשית): ובדרך כלל איתא בזוהר (ח"א ג' ט), שיש שני בחינות אותיות, **אתון רבדין, ואתון זעירין**, ואפשר לרמוז בדברי קדשו, אתון רבדין, המה אותיות שבתורה ותפלה, ומעשי